

När Finland var Sverige

H.Lindqvist

February 16-18, 2014

Förhållandevis få svenskar är medvetna om Sveriges och Finlands gemensamma historia. Ja i mångt och mycket identiska historia. Finland har aldrig existerat som nationalstat förrän efter Första Världskriget, det var således aldrig erövat och kuvat av svenskarna, utan utgör en lika integrerad del av Sverige som Norrland. Visst, finska talades i det inre av landet, men språk har aldrig varit en nationsskapande identitet förrän romantiken omkring skiftet från 1700-tal till 1800-tal, en princip som har lett till mycken blodsutgjutelse. Sverige har varit i krig med alla sina grannländer utom Finland av den enkla anledningen att det aldrig var ett grannland det var en del av Sverige.

Lindqvists ambition är att återberätta den svenska historien men ur ett finskt perspektiv. Detta är emellertid inte helt lätt, ty som Geijer hävdade, Svenska Folkets Historia är deras Konungars. En sådan berättelse blir således nästan ourskiljbar från en reguljär svensk historia och det enda författaren kan göra är att mer eller mindre krystat betona de finska inslagen.

Den klassiska början är Erik den Heliges korståg på 1100 talet, något som alla svenska och finska barn hade fått lära sig i folkskolan, och som föga förvånande är mera myt än verklighet. Något av påven sanktionerat korståg rörde det sig inte om. Jag fick däremot lära mig i den gamla folkskolan att svenskar gjorde korståg i Finland vid 1200-talets mitt i samband med att den så kallade Folkungaätten kom till makten. Detta återberättas i boken och utan avståndstagande och får således då anses som vedertaget av moderna forskare. Men detta pekar på en 600-årig gemensam historia och inte en 700-årig. Sanningen är väl den att delar av nuvarande Finland, som Åland har en lika lång svensk historia som Mälardalskapen, och att den svenska utbredningen i Finland var en lång och gradvis process som tog sin början i förhistorien. Faktum är att alla finska landsändar var representerade i de svenska stånden. Att det lilla skiktet av svensktalande adelsmän var lika väl utspridda i Finland som i Sverige. I många avseenden skulle man kunna säga att Finland, mer än moderlandet, bevarade gamla svenska traditioner och att Sverige är mera levande där, bortsett från det svenska språkets ställning, än i Sverige. Skall man ta relationen mellan svenskan och finskan på största allvar kan man undra om svenskan var ett i forntiden påtvingat språk och att (huvuddelen av) våra förfäder faktiskt talade finska. Som bekant är hela nordvästra Ryssland fyllt med spillror av finsktalande stammar.

Således gör Lindqvist en rekapitulation av den klassiska svenska historien, med mer betoning på Johan III på grund av sitt finska hertigdöme¹. Liksom överhuvudtaget svenska kungars besök i Finland, från Gustav Vasas, via Gustav III Adolfs mer eller mindre

---

¹ Jag minns hur vi fick rätta varandras historieskrivningar i folkskolan. Detta underlättade för lärarens slutgiltiga rättning, ty alla tveksamma svar kunde redas ut. Bland detta tillhörde svaret sydvästra Finland på frågan om Johan den tredjes förläning. Det bör ge extra poäng sade magistern till min tillfredsställelse ty jag kände igen mitt eget svar. En av dessa obetydliga minnen som etsar sig fast.

ofrivilliga till Gustav III. De finska ryttarna lyfts fram som Gustav II Adolfs elittrupper. Att Arvid Horn som styrde Sverige som mössa var finländare bör även framhållas och Lindqvist är inte sen att så göra. Vidare betonas, vilket jag inte kommer ihåg från min egen folkskoletid hur ryssarna ockuperade hela Finland efter debaklet i Poltava (Armfeldts snöpliga återtåg genom Jämtland nämns uppenbarligen på grund av Armfeldts finska anknytning). Hattarnas parodiska krig mot Ryssland, liksom Gustav III teatraliska, får stort utrymme, liksom givetvis den avlutande tragedin, väl bekant för äldre tiders skolbarn via Fänrik Ståls Sägner². Därefter slutar den gemensamma historien liksom boken.

Lindqvist har ett mycket lågt anseende, i den mån han åtnjuter ett anseende överhuvudtaget, bland svenska historier av facket. Hans böcker säljer, till skillnad från de flesta svenska historikers³ vilket i och för sig kan förklara en del via avunden. Historia är framförallt en historia att berättas och den svenska med sin dramatik utgör därvidlag ett ypperligt material. De stackars normmännen må gå tillbaka till Vikingatiden och tidig Medeltid, under större delen av den svenska historien utgör de en avsides provins av Danmark, och skulle knappast ha haft en nationell identitet överhuvudtaget vore det inte för de norska vikingasagorna. Den klassiska svenska historieberättelsen för det svenska folket skrevs av Grimberg⁴, men under 60-talet kom väl denna i vanrykte och den svenska historien nedmonterades i skolan, med följd av att en historieanalfabetism utbreddes sig⁵. I detta gap finner Lindqvist en nisch med det förmätta anspråket att återinföra berättandet av historien. Vem är inte bättre lämpat för detta än en snitsig journalist? En mossig historiker har uppenbarligen ingen chans. Så, enligt elkaka tungor, är det bara för Lindqvist att damma av Grimberg, få läsare kommer upptäcka plagiaten. Någon egen forskning i arkiven är det knappast läge för, och i den mån detta göres avslöjar sig författaren ännu mera.

Texten är fylld av skavanker och felaktigheter. Dessa är givetvis triviala och skulle lätt ha kunnat avlägsnas av en samvetsgrann lektor. Valdemar Atterdag kan knappast vara morfar till sin dotter Margaretas systerdotterson. Freden vid Stolbova inträffade 1617 inte även 1717. Karl XI gemål hette Hedvig Elenora inte att förväxla med dottern Ulrika Elenora. Allvarligare är meningslösa upprepningar av marginalia som avslöjar att författaren inte ens har redigerat sin egen text. Då och då försöker sig författaren på en egen reflektion, som att skillnaden mellan Stockholm och Krakow var likt Trosa och Paris, och skrattar gott. Man skall aldrig skratta åt sina egna skämt. Lindqvist är bäst på att återberätta anekdoter, somliga av vilka är helt nya för mig (men knappast för historikerna) som Reuterholms kupp mot Armfelt och Nelsons älskarinna nere i Neapel, andra däremot mera välkända som den sexualundervisning Gustav III mottog av sin stalldräng. Dock roande som dessa kan var har de ingen relevans för grundtemat. Digressioner som författaren knappast kan motstå i sitt publikinfriande uppdrag.

---

² Jo jag är gammal nog för att ha läst denna bok i den gamla realskolan i mitten av 60-talet

³ Dick Harrison undantaget vars historiskt skolade bakgrund och ojämförligt vidare kunskaper tillåter en produktion som lämnar Lindqvist långt bakom sig.

⁴ Den första svenska historiebok jag kom i kontakt med var en skolbok av just Grimberg och hade tillhört mina föräldrar. Min historielärare hade säkert också han formats av Grimberg

⁵ Den svenska historieanalfabetismen är fortfarande ganska utbredd vilket illustreras av folkets okunighet när det gäller bland annat regentlängder vilket framkommer i allehanda frågeprogram.

Man läser igenom en Lindqvist bok mycket snabbt. Detta kan ses som att han behärskar bladvändandets konst och trollbinder läsaren. Det kan även tolkas som att han presenterar fluffig maräng med tomma kalorier. En text som verkligen griper tag i en, får en att stanna upp och begrunda. Den gedigna texten erbjuder tuggmotstånd och stämmer till eftertanke, något som fördröjer läsandet. Dock det finns ingen anledning att likt Vatikanen svartlista hans böcker. Allt man läser kan inte vara gediget, allt man äter kan inte vara fullödigt ur näringssynpunkt. Marängar och snask har också sin givna plats, men med måtta för att spara tänder och hjärta.

February 19, 2014 **Ulf Persson:** *Prof.em, Chalmers U.of Tech., Göteborg Sweden ulfp@chalmers.se*